

ชิงเว่ยसान (清胃散)

ตำราต้นตำรับ

兰室秘藏 หลานลือมีฉาง (Secret Record of the Chamber of Orchid)¹

« ค.ศ 1249 Li Dongyuan (李东垣 หลี่ตงเหวียน) »²

ส่วนประกอบ

黄连	Rhizoma Coptidis	หวงเหลียน	3 กรัม
地黄	Radix Rehmanniae	ตี้หวง	12 กรัม
丹皮	Cortex Moutan Radicis	ตันผี	9 กรัม
当归	Radix Angelicae Sinensis	ตังกุย	6 กรัม
升麻	Rhizoma Cimicifugae	เซิงหมา	6 กรัม

วิธีใช้

ต้มเอาน้ำดื่ม^{1,3}

การออกฤทธิ์

บรรเทาอาการร้อนของกระเพาะอาหาร ทำให้เลือดเย็น^{1,3}

สรรพคุณ

รักษาอาการกระเพาะอาหารมีพิษร้อนสะสม มีอาการปวดฟันร้ายไปจนถึงศีรษะ ผิวน้ำร้อน กลัวร้อน ชอบเย็น หรือเหงื่อเป็นแผล มีหนอง หรือเหงือกบวม อักเสบ เลือดออกตามไรฟัน หรือ ริมฝีปาก ลิ้นบริเวณกรามบวม เจ็บ หรือปากร้อน เหม็น ปากและลิ้นแห้ง ลิ้นแดง มีฝ้าเหลือง ซีพจรัส ใหญ่และเร็ว^{1,3}

ตำรับยานี้สามารถเพิ่มหรือลดขนาดยาให้เหมาะสมในผู้ป่วยโรคเหงือกอักเสบ ช่องปากอักเสบ เหงือกบวม เป็นหนอง ลิ้นอักเสบ กระเพาะอาหารอักเสบเนื่องจากกระเพาะอาหารร้อนจัด^{1,3}

ตำรับยา **ชิงเว่ยसान** (清胃散)

2 เซนติเมตร

หวงเหลียน (黄连)

2 เซนติเมตร

ติหวง (地黄)

2 เซนติเมตร

ตันผี (丹皮)

5 เซนติเมตร

ตั้งกวย (当归)

2 เซนติเมตร

เซิงหมา (升麻)

คำอธิบายตำรับ

สมุนไพร	ทำหน้าที่	รส	คุณสมบัติ	สรรพคุณ
黄连 หวงเหลียน	ตัวยาหลัก	ขม	เย็นมาก	ระบายความร้อนที่หัวใจและกระเพาะอาหาร
地黄 ตี้หวง (โกฐขี้แมว)	ตัวยาเสริม	หวาน อมขม	เย็น	ทำให้เลือดเย็น บำรุงธาตุน้ำ
丹皮 ตันผี้ (เปลือกรากโบทัน)	ตัวยาเสริม	ขม อมเผ็ด	เย็น เล็กน้อย	ทำให้เลือดเย็น ระบายความร้อน ขับความร้อนที่หลบอยู่ในเลือด
当归 ตังกวย (โกฐเชียง)	ตัวยาช่วย	เผ็ด อมหวาน	อุ่น	บำรุงเลือด ช่วยให้เลือดไหลเวียน ดีขึ้น ลดบวม แก้ปวด
升麻 เชิงหมา	ตัวยานำพา	เผ็ด อมหวาน	เย็น เล็กน้อย	กระจายความร้อนและขับพิษ นำตัวยาทุกตัวเข้าสู่แหล่งเกิดโรค ใช้ร่วมกับตัวยาอื่นในตำรับจะช่วยระบายความร้อนของกระเพาะอาหารและทำให้เลือดเย็น

รูปแบบยาในปัจจุบัน

ยาผง ยาต้ม⁴

ข้อควรระวังในการใช้

ตำรับยานี้ไม่เหมาะกับผู้ป่วยที่มีอาการปวดฟันเนื่องจากกระแทบลมหนาว และอาการร้อนในจาก
ยิบพร่อง ธาตุน้ำน้อย ร้อนอักเสบมากแล้วทำให้ปวดฟัน^{1,3}

ข้อมูลวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ตำรับยาชิงเว่ยसान มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: สารสกัดน้ำมีฤทธิ์ต้านอักเสบในหนูขาวและหนูถีบจักร และเสริมภูมิคุ้มกันในไก่⁴

การศึกษาทางคลินิก: ตำรับยานี้มีสรรพคุณฆ่าเชื้อ แก้อักเสบ ห้ามเลือด ลดไข้ แก้ปวด สงบประสาท และช่วยให้เลือดไหลเวียนดีขึ้น^{1,3,4}

การศึกษาความปลอดภัย: เมื่อให้สารสกัดน้ำทางปากหนูถีบจักรขนาดเทียบเท่าผงยา 108 กรัม/กิโลกรัม พบว่าภายใน 3 วันไม่มีหนูถีบจักรตัวใดตาย⁴

หวงเหลียน (Rhizoma Coptidis) คือ ลำต้นใต้ดินแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Coptis chinensis* Franch. หรือ *C. deltoidea* C.Y. Cheng et Hsiao หรือ *C. teetoides* C.Y. Cheng วงศ์ Ranunculaceae⁵ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: พงยามีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียหลายชนิดในหลอดทดลอง สารสกัดเมทานอลมีฤทธิ์ต้านอักเสบในหนูขาวและหนูถีบจักร สารสกัดน้ำมีฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือดหนูถีบจักร สารเบอเบอร์รีน (berberine) ซึ่งเป็นสารออกฤทธิ์ในหวงเหลียนมีฤทธิ์ยับยั้งการจับตัวของเกล็ดเลือด กระตุ้น แก้อักเสบในหนูถีบจักร และรักษาแผลในกระเพาะอาหารหนูขาว⁶

การศึกษาความปลอดภัย: การศึกษาพิษเฉียบพลันของสารเบอเบอร์รีนในหนูถีบจักร พบว่าขนาดที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) เมื่อฉีดเข้าช่องท้องและให้ทางปากมีค่าเท่ากับ 24.3 และ 392 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ตามลำดับ⁶

ดีหวง [โกลฐี่แมว (Radix Rehmanniae)] คือ รากสดหรือแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Rehmannia glutinosa* (Gaertn.) Libosch. วงศ์ Scrophulariaceae⁵ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: สารสกัดน้ำมีฤทธิ์ยับยั้งการลดลงของคอร์ติโคสเตอโรน (corticosterone) ในซีรัมของกระต่ายเมื่อฉีดยาเดกซาเมทาโซน (dexamethasone) และป้องกันเนื้อต่อมหมวกไตฝ่อ นอกจากนี้สารสกัดน้ำยังมีฤทธิ์ชะลอความแก่และเสริมภูมิคุ้มกันในหนูขาว เพิ่มการไหลเวียนของเลือดไปเลี้ยงหัวใจในหนูถีบจักร และต้านเชื้อราในหลอดทดลอง⁷

การศึกษาทางคลินิก: เมื่อให้ผู้ป่วยโรคไขข้ออักเสบรับประทานโกลฐี่แมวขนาด 60-90 กรัม พบว่ามีผลเพิ่มภูมิคุ้มกันต้านทาน บรรเทาอาการปวด ลดบวม และแก้โรคผิวหนัง การรับประทานโกลฐี่แมวในปริมาณสูง อาจทำให้ผู้ป่วยบางรายเกิดอาการปวดท้อง ท้องเสีย วิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย และใจสั่น หากรับประทานยาไประยะหนึ่ง อาการดังกล่าวจะค่อย ๆ ลดลง⁷

ต้นผี [เปลือกรากโบทัน (Cortex Moutan Radicis)] คือ เปลือกรากแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Paeonia suffruticosa* Andr. วงศ์ Ranunculaceae⁵ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: สารพีโอนอล (paeonol) ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางเคมีของต้นผี มีฤทธิ์ต้านอักเสบในหนูถีบจักร หนูขาว และหนูตะเภา ช่วยให้การไหลเวียนของเลือดดีขึ้นในสุนัข ระวังปวด ระบายความร้อน ลดไข้ และสงบประสาทในหนูถีบจักร ขับปัสสาวะในหนูขาว สารสกัดน้ำช่วยให้การทำงานของหัวใจหนูขาวเป็นปกติ และลดความดันโลหิตในสุนัข⁸

การศึกษาทางคลินิก: ยาเตรียมจากสารพีโอนอลมีสรรพคุณรักษาโรคผิวหนัง เช่น ผดผื่นแดง ยาต้มมีสรรพคุณรักษาโรคความดันโลหิตสูง และโพรงจมูกอักเสบจากการแพ้

การศึกษาความปลอดภัย: เมื่อให้สารพีโอนอลที่ละลาย (แขวนตะกอน) ในน้ำมันถั่วลิสง ความเข้มข้น 1:1 ทางปากและฉีดเข้าช่องท้องหนูถีบจักร พบว่าขนาดของสารพีโอนอลที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) มีค่าเท่ากับ 4.9 และ 0.735 กรัม/กิโลกรัม ตามลำดับ⁸

ตั้งกุย [โถ้วเซียง (Radix Angelicae Sinensis)] คือ รากแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Angelica sinensis* (Oliv.) Diels วงศ์ Umbelliferae⁵ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: สารสกัดน้ำมีฤทธิ์ยับยั้งการรวมตัวของเกล็ดเลือดและการปล่อยสารเซโรโทนิน (serotonin) ในหนูขาว⁹ เมื่อฉีดสารสกัดน้ำเข้าหลอดเลือดดำสุนัขในขนาดเทียบเท่าผงยา 10 กรัม/กิโลกรัม พบว่ามีฤทธิ์กระตุ้นการหดตัวของกล้ามเนื้อเรียบกระเพาะปัสสาวะ ลำไส้ และมดลูก เมื่อฉีดสารสกัดน้ำและสารสกัดแอลกอฮอล์เข้าหลอดเลือดดำแมว หนูขาว และกระต่าย พบว่ามีฤทธิ์เพิ่มการหดตัวของกล้ามเนื้อเรียบของมดลูก นอกจากนี้ยังพบว่าสารพอลิแซ็กคาไรด์ (polysaccharide) มีฤทธิ์กระตุ้นการสร้างเม็ดเลือด¹⁰

การศึกษาทางคลินิก: เมื่อให้สารสกัดน้ำครั้งละ 5 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ติดต่อกันนาน 1 สัปดาห์ จะลดอาการปวดประจำเดือน และช่วยขับประจำเดือน จึงไม่ควรใช้กับผู้ป่วยที่เข้าป้องกันเลือดแข็งตัว สารสกัดน้ำยังมีฤทธิ์กระตุ้นกล้ามเนื้อเรียบของมดลูกและลดความหนืดของเลือดในสตรี และเมื่อฉีดสารสกัดน้ำเข้าหลอดเลือดดำผู้ป่วยจำนวน 40 ราย ในขนาด 240 มิลลิลิตร/คน/วัน ติดต่อกันนาน 30 วัน ไม่ทำให้เกิดอาการผิดปกติใด ๆ¹⁰

การศึกษาความปลอดภัย: เมื่อฉีดสารสกัดน้ำหลอดเลือดดำหนูถีบจักร พบว่าขนาดสารสกัดเทียบเท่าผงยาที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) มีค่าเท่ากับ 100.6 กรัม/กิโลกรัม¹⁰

เซิงหมา (Rhizoma Cimicifugae) คือ ลำต้นใต้ดินแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Cimicifuga heracleifolia* Kom. หรือ *C. dahurica* (Turcz.) Maxim. หรือ *C. foetida* L. วงศ์ Ranunculaceae มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: สารสกัดเมทานอลมีฤทธิ์ลดไข้และต้านอักเสบในหนูขาว ระวังปวดและปกป้องตับในหนูถีบจักร ทิงเจอร์เซิงหมามีฤทธิ์สงบจิตใจในหนูถีบจักร และสารสกัดน้ำมีฤทธิ์ยับยั้งเชื้อแบคทีเรียบางชนิดในหลอดทดลอง¹¹

การศึกษาทางคลินิก: เซิงหมามีสรรพคุณต้านเชื้อไวรัส และรักษาอาการมดลูกหย่อน¹¹

การศึกษาความปลอดภัย: มีรายงานการศึกษาพิษเฉียบพลันในหนูถีบจักรโดยการให้สารสกัดเมทานอลทางปาก พบว่าขนาดของสารสกัดที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) มีค่ามากกว่า 5.0 กรัม/กิโลกรัม¹¹

เอกสารอ้างอิง

1. Zhang E. Prescriptions of traditional Chinese medicine: A practical English-Chinese library of traditional Chinese medicine. 6th ed. Shanghai: Publishing House of Shanghai College of Traditional Chinese Medicine, 1999.
2. Ou M, Lu X, Li Y, Lai SL, Chen XQ, Huang YZ, Chen JF, Shen C, Zhen WW. Chinese-English glossary of common terms in traditional Chinese medicine. 1st ed. Hong Kong: Joint Publishing Co., 1982.
3. จรัส ตั้งอร่ามวงศ์, สุณี จีระจิตสัมพันธ์, ชีรพงศ์ ตั้งอร่ามวงศ์. ตำรับยาจีนเว่ยสำน. [เอกสารแปลเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลยาสมุนไพรจีน]. นนทบุรี: สถาบันการแพทย์ไทย-จีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, 2549.
4. Wang X. Qingwei San. In: Xia M (ed.). Modern study of the medical formulae in traditional Chinese medicine. Vol.1. 1st ed. Beijing: Xue Yuan Press, 1997.
5. The State Pharmacopoeia Commission of P.R. China. Pharmacopoeia of the People's Republic of China. Vol.1. English Edition. Beijing: Chemical Industry Press, 2000.
6. Hou JY. Rhizoma Coptidis: huang lian. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.
7. Hou JY. Radix Rehmanniae: di huang. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional Chinese medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.
8. Hou JY. Cortex Moutan: mudan pi. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional Chinese medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.
9. Tang W, Eisenbrand G. Chinese drugs of plant origin. 1st ed. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag, 1992.

10. World Health Organization. WHO monographs on selected medicinal plants. Vol.2. Geneva: World Health Organization, 2002.
11. Zhao GB, Ma J. Rhizoma Cimicifugae: sheng ma. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional Chinese medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.